

IFLA-ine SMJERNICE ZA ŠKOLSKE KNJIŽNICE

POVREMENA IZDANJA HRVATSKOGA KNJIŽNIČARSKOG DRUŠTVA

Novi niz
Knjiga 32

ISSN 1334-7667

Urednički odbor
Ivana Hebrang Grgić
Lobel Machala
Tihomir Marojević
Dina Mašina
Davorka Pšenica

Glavna urednica
Dina Mašina

INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND
INSTITUTIONS

MEĐUNARODNI SAVEZ KNJIŽNIČARSKIH DRUŠTAVA I USTANOVA

IFLA-ine smjernice za školske knjižnice

Sastavio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za školske knjižnice
Uredile Barbara Schultz-Jones i Dianne Oberg uz doprinos Upravnog
odбора Međunarodne udruge školskih knjižničara

2. prerađeno izdanje

Srpanj 2015.

Pod pokroviteljstvom Profesionalnog odbora IFLA-e

S engleskoga prevele Irena Gašparović i Dina Mašina

Hrvatsko knjižničarsko društvo
Zagreb, prosinac 2016.

Federation of Library Associations and Institutions, 2015.

Naslov izvornika
IFLA School Library Guidelines
Written by the IFLA School Libraries Section Standing Committee
Edited by: Barbara Schultz-Jones and Dianne Oberg, with contributions from the
International Association of School Librarianship Executive Board
2nd revised edition
June 2015
Endorsed by the IFLA Professional Committee

Prijevod s engleskoga
Irena Gašparović, Dina Mašina

Stručna redakcija prijevoda
Ivana Vladilo

Lektura
Silvija Brkić Midžić

ISBN
978-953-6001-99-6

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 000951711.

Objavljeno uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

© 2015 by International Federation of Library Associations and Institutions. This
work is licensed under the Creative Commons Attribution 3.0 (Unported) license.
To view a copy of this license, visit: creativecommons.org/licenses/by/3.0

IFLA P.O.
Box 95312
2509 CH Den Haag
Netherlands
www.ifla.org

Sadržaj

Predgovor	9
Sažetak	10
Preporuke	13
Uvod	15
1. poglavlje: Zadaća i svrha školske knjižnice	19
1.1 Uvod	19
1.2 Okruženje	19
1.3 Definicija školske knjižnice	19
1.4 Uloga školske knjižnice unutar škole	21
1.5 Uvjeti za učinkoviti program školske knjižnice	21
1.6 Vizija školske knjižnice	22
1.7 Zadaća školske knjižnice	22
1.8 Usluge školske knjižnice	22
1.9 Vrednovanje usluga i programa školske knjižnice	23
Korisni izvori	23
2. poglavlje: Pravni i financijski okvir za školsku knjižnicu	25
2.1 Uvod	25
2.2 Pravne osnove i pravna pitanja	25
2.3 Etička pitanja	25
2.4 Infrastrukturna potpora razvoju školske knjižnice	26
2.5 Strategije	26
2.6 Planiranje	27
2.7 Financiranje	28
Korisni izvori	28
3. poglavlje: Ljudski potencijali školske knjižnice	30
3.1 Uvod	30
3.2 Uloge i omjer osoblja	30
3.3 Definicija školskog knjižničara	30
3.4 Kompetencije potrebne za provođenje programa školske knjižnice	31
3.5 Uloge stručnog školskog knjižničara	32
3.5.1 Poučavanje	32
3.5.2 Upravljanje	33
3.5.3 Rukovođenje i suradnja	33

3.5.4 Društveni angažman	34
3.5.5 Promidžba knjižničnih programa i usluga	35
3.6 Uloge i kompetencije pomoćnog osoblja školske knjižnice	35
3.7 Uloge i kompetencije volontera školske knjižnice	35
3.8 Etički standardi	36
Korisni izvori	36
4. poglavlje: Fizički i digitalni izvori školske knjižnice	38
4.1 Uvod	38
4.2 Prostor	38
4.2.1 Položaj	38
4.2.2 Organizacija prostora	39
4.2.3 Fizički i digitalni pristup	39
4.3 Izgradnja i upravljanje zbirkom	39
4.3.1 Strategije i procedure upravljanja zbirkom	40
4.3.2 Digitalni izvori	41
4.3.3 Standardi za zbirke	42
4.3.4 Dijeljenje resursa	42
Korisni izvori	43
5. poglavlje: Programi i aktivnosti školske knjižnice	45
5.1 Uvod	45
5.2 Program i aktivnosti	45
5.3 Pismenost i promicanje čitanja	46
5.4 Poučavanje medijske i informacijske pismenosti	48
5.5 Modeli istraživačkog učenja	49
5.6 Tehnološka integracija	52
5.7 Stručno usavršavanje nastavnika	52
5.8 Uloga školskog knjižničara u poučavanju	52
Korisni izvori	53
6. poglavlje: Vrednovanje školske knjižnice i odnosi s javnošću	54
6.1 Uvod	54
6.2 Vrednovanje školske knjižnice i praksa zasnovana na dokazima	55
6.3 Pristupi vrednovanju školske knjižnice	55
6.3.1 Kvaliteta programa	55
6.3.2 Predodžbe dionika	56
6.3.3 Sadržaj programa	56
6.3.4 Utjecaji programa	56

6.3.5 Praksa utemeljena na dokazima	57
6.4 Utjecaji vrednovanja školske knjižnice	58
6.5 Odnosi s javnošću školske knjižnice	58
6.5.1 Promidžba i marketing	58
6.5.2 Javno zagovaranje	59
Korisni izvori	60
RJEČNIK	62
LITERATURA	66
Dodatak A: IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice	70
Dodatak B: Planiranje proračuna za školsku knjižnicu	73
Dodatak C: Modeli poučavanja za istraživačko učenje	74
Dodatak D: Uzorak kontrolne liste za vrednovanje školske knjižnice	75
Dodatak E: Lista vrednovanja školske knjižnice za ravnatelje škola	78

Predgovor

Ove smjernice su drugo izdanje *IFLA-inih i UNESCO-ovih smjernica za školske knjižnice* (*IFLA Professional Reports 77*). Prvo izdanje smjernica sastavila je Sekcija za školske knjižnice (*School Libraries Section*) 2002. godine, pod nazivom *School Libraries and Resource Centres Section*. Smjernice su osmišljene kao pomoć stručnom knjižničnom osoblju i onima koji donose odluke u obrazovanju, u njihovim nastojanjima da svim učenicima i nastavnicima osiguraju pristup učinkovitim programima i uslugama školske knjižnice koje pruža njezino stručno osoblje.

Priprema prerađenog izdanja smjernica uključivala je rasprave, debate i savjetovanja s mnogim ljudima iz raznih zemalja, na radionicama tijekom IFLA-inih konferencija i polugodišnjih sastanaka, na temelju kontinuiranog pisanja i recenziranja, osobno i *online*. Uredništvo se zahvaljuje na doprinosu članovima IFLA-inog Stalnog odbora Sekcije za školske knjižnice i Upravnog odbora Međunarodne udruge školskih knjižničara (*International Association of School Librarianship - IASL*), kao i ostalim članovima međunarodne zajednice školskih knjižnica koji su podijelili svoju stručnost i strast prema ovom projektu. Cijenimo osvrte i komentare IFLA-ine posebne interesne skupine za autohtona pitanja (*IFLA Indigenous Matters SIG*) koji su uvršteni u ove smjernice.

Zahvaljujemo članovima Stalnog odbora IFLA-e za školske knjižnice, a to su: Nancy Achebe (Nigerija), Tricia Adams (UK, koordinatorica informacija/urednica mrežnih sadržaja), Lisa Åström (Švedska), Lesley Farmer (SAD, urednica bloga/biltena), Karen Gavigan (SAD), Rei Iwasaki (Japan), Mireille Lamouroux (Francuska), Randi Lundvall (Norveška), Danielle Martinod (Francuska), Luisa Marquardt (Italija), Dianne Oberg (Kanada, tajnica), Barbara Schultz-Jones (SAD, predsjednica) i Annike Selmer (Norveška); dopisnim članovima, a to su: Lourense Das (Nizozemska), Patience Kersha (Nigerija), B. N. Singh (Indija), Diljit Singh (Malezija); dužnosnicima i predsjednicima Međunarodne udruge školskih knjižničara, a to su: Lourdes T. David (Filipini), Busi Diamini (Južna Afrika), Nancy Everhart (SAD), Elizabeth Greef (Australija, potpredsjednica), Madhu Bhargava (Indija), Kay Hones (SAD, potpredsjednica), Geraldine Howell (Novi Zeland), Katy Manck (SAD, blagajnica), Luisa Marquardt (Italija), Dianne Oberg (Kanada), Diljit Singh (Malezija, predsjednica), Ingrid Skirrow (Austrija), Paulette Stewart (Jamajka), i Ayse Yuksel-Durukan (Turska); ostalim kolegama koji su također dali značajan doprinos u raznim fazama procesa pisanja i recenziranja *Smjernica*, poimence: Ingrid Bon (Nizozemska), Foo Soo Chin (Singapur), Veronika Kámán (Mađarska), Susan Tapulado (Filipini), Ross Todd (SAD) i Gloria Trinidad (Filipini).

Barbara Schultz-Jones, predsjednica
Dianne Oberg, tajnica
IFLA-ina Sekcija za školske knjižnice

Lipanj 2015.

Sažetak

Manifest za školske knjižnice. Školske knjižnice diljem svijeta dijele zajedničku svrhu izraženu u dokumentu *IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice: uloga školske knjižnice u poučavanju i učenju za sve*, objavljenom 1999. godine. Osoblje školske knjižnice podržava vrijednosti *Deklaracije o pravima djeteta Ujedinjenih naroda* (1959.), *Konvencije o pravima djeteta Ujedinjenih naroda* (1989.), *Deklaracije o pravima autohtonih naroda* (2007.) i *Temeljnih načela IFLA-e*. Školske su knjižnice u *Manifestu* zamišljene kao snaga za unaprjeđenje i poboljšanje poučavanja i učenja u cijeloj školskoj zajednici – za nastavnike, kao i za učenike.

Smjernice za školske knjižnice. Sve smjernice predstavljaju kompromis između onoga čemu težimo i onoga što realno možemo postići. Suradnici na ovim smjernicama bili su inspirirani zadaćom i vrijednostima utjelovljenima u školskim knjižnicama te su prepoznali da se knjižnično osoblje, kao i oni koji donose odluke u obrazovanju, čak i u zemljama u kojima knjižnice imaju odgovarajuće financiranje i podršku, moraju izboriti kako bi postali značajan čimbenik u zadovoljavanju potreba za učenjem cjelokupne školske zajednice te kako bi smišljeno odgovorili na promjenjivo informacijsko okruženje unutar kojeg djeluju.

Cilj školskih knjižnica. Cilj svih školskih knjižnica je stvaranje informacijski pismenih učenika koji su odgovorni i savjesni članovi društva. Informacijski pismeni učenici su sposobni, znaju samostalno učiti te su svjesni svojih informacijskih potreba i aktivno se uključuju u svijet ideja. Vjeruju u svoju sposobnost rješavanja problema te znaju kako pronaći relevantne i pouzdane informacije. Sposobni su koristiti tehnološke alate za pristup informacijama te prenijeti naučeno. Dobro se snalaze u situacijama kada postoji više odgovora ili nijedan. Održavaju visok standard svog rada i stvaraju kvalitetne proizvode. Informacijski pismeni učenici su fleksibilni, mogu se prilagoditi promjeni te funkcionirati samostalno i u grupi.

Okviri djelovanja školske knjižnice. Školske knjižnice djeluju unutar okvira lokalne, regionalne i nacionalne uprave kako bi svima pružile jednaku mogućnost učenja i razvijanja sposobnosti potrebnih za sudjelovanje u društvu znanja. Kako bi održale obrazovno i kulturno okruženje, svjesno na njega odgovorile, te neprestano bile u koraku s njegovim stalnim razvojem, knjižnice moraju imati podršku u vidu zakonskih propisa i redovitog financiranja.

Školske knjižnice također djeluju unutar etičkog okvira koji uključuje prava i obveze učenika i drugih članova obrazovne zajednice. Svi koji rade u školskoj knjižnici, uključujući i volontere, dužni su poštivati visoke etičke standarde u međusobnim odnosima te u odnosu prema svim članovima školske zajednice. Moraju nastojati na prvo mjesto staviti prava korisnika, kako zbog svojih osobnih stavova i vjerovanja ne bi bili pristrani u pružanju knjižničnih usluga. Rade s djecom, mladima i odraslima, bez obzira na njihove sposobnosti i sredinu iz koje dolaze, osiguravajući im pravo na privatnost i znanje.

Osoblje u školskim knjižnicama. Uloga školskih knjižnica je omogućavanje poučavanja i učenja, stoga usluge i aktivnosti školske knjižnice mora voditi stručno osoblje s jednakom razinom obrazovanja i sprema kao i nastavnici. U sredinama gdje se od školskih knjižničara očekuje da preuzmu ulogu rukovoditelja škole, oni moraju imati istu razinu obrazovanja i sprema kao i drugi rukovoditelji škole, tj. uprava škole i obrazovni stručnjaci. Operativne aspekte školske knjižnice najbolje je da obavlja osoblje obučeno za administrativnu i tehničku podršku, kako bi se školskom knjižničaru osiguralo dovoljno vremena za stručne uloge poučavanja, upravljanja, suradnje i rukovođenja.

Sastav knjižničnog osoblja varira ovisno o lokalnim prilikama na koje utječu zakonski propisi, ekonomski razvoj i obrazovna infrastruktura. Međutim, više od 50 godina međunarodnih istraživanja pokazuje da školski knjižničari moraju imati formalno obrazovanje iz područja školskog knjižničarstva i za rad u nastavi, kako bi razvili stručnost potrebnu za složenu ulogu poučavanja, razvijanja čitanja i pismenosti, upravljanja školskom knjižnicom, surađivanja s nastavnim osobljem i uključivanja u obrazovnu zajednicu.

Zbirke školske knjižnice. Školski knjižničari surađuju s upravom škole i nastavnicima na razvoju strategije izgradnje i održavanja knjižnične zbirke nastavnih materijala. Strategija upravljanja zbirkom mora se temeljiti na kurikulu te posebnim potrebama i interesima školske zajednice, te ujedno odražavati raznolikost društva izvan škole. Strategija jasno pokazuje kako je izgradnja zbirke zajednički pothvat, te da nastavnici, kao predmetni stručnjaci s vrijednim znanjima o potrebama svojih učenika, imaju važnu ulogu u izgradnji knjižničnih zbirki. Također je iznimno važno osigurati da školske knjižnice pribavljaju građu, lokalnu i međunarodnu, koja odražava nacionalni, etnički, kulturni, jezični, autohtoni te druge jedinstvene identitete članova školske zajednice.

Nastavni programi školskih knjižnica. Školski knjižničari trebaju se usmjeriti na temeljne pedagoške aktivnosti:

- promicanje pismenosti i čitanja;
- medijsku i informacijsku pismenost (npr. informacijsku pismenost, informacijske vještine, informacijske kompetencije, informacijsku fluentnost, medijsku pismenost, transpismenost);
- istraživački usmjerenu nastavu (npr. učenje temeljeno na rješavanju problema, kritičko mišljenje);
- integraciju tehnologije;
- stručno usavršavanje nastavnika;
- uvažavanje književnosti i kulture.

Školske knjižnice prepoznaju važnost posjedovanja strateškog okvira za poučavanje medijskih i informacijskih vještina te pridonose unaprjeđenju učeničkih vještina u suradnji s nastavnicima.

Vrednovanje školske knjižnice. Vrednovanje je važan aspekt u neprekidnom ciklusu trajnog napretka. Ono pomaže uskladiti knjižnične programe i usluge s ciljevima

škole. Vrednovanje pokazuje učenicima i nastavnicima, knjižničnom osoblju i široj obrazovnoj zajednici dobrobiti programa i usluga školske knjižnice. Vrednovanje pruža podatke potrebne za poboljšanje programa i usluga, kao što pomaže knjižničnom osoblju i korisnicima knjižnice shvatiti i cijeniti njihovu vrijednost. Uspješno vrednovanje dovodi do obnavljanja programa i usluga, kao i do razvijanja novih.

Održavanje potpore školskoj knjižnici. Vrednovanje je također presudan aspekt za usmjeravanje inicijativa vezanih za odnose s javnošću i javno zagovaranje. Budući da uloga školske knjižnice u poučavanju i učenju nije uvijek jasno razumljiva, potrebno je osigurati podršku svih dionika i onih koji podržavaju školsku knjižnicu u svrhu redovitog financiranja knjižnice, kao i zadržavanja ostalih vrsta potpore.

O ovom dokumentu. Ovo je drugo izdanje smjernica za školske knjižnice koje je objavila IFLA-ina Sekcija za školske knjižnice. Ove smjernice osmišljene su kao pomoć stručnom knjižničnom osoblju i onima koji donose odluke u obrazovanju, u njihovim nastojanjima da svim učenicima i nastavnicima osiguraju pristup učinkovitim programima i uslugama školske knjižnice koje pruža stručno knjižnično osoblje. Priprema prerađenog izdanja smjernica uključivala je rasprave, debate i savjetovanja s mnogim ljudima iz raznih zemalja, na radionicama tijekom IFLA-inih konferencija i polugodišnjih sastanaka, na temelju kontinuiranog pisanja i recenziranja, osobno i *online*. Uredništvo zahvaljuje na doprinosu članovima IFLA-inog Stalnog odbora Sekcije za školske knjižnice i Upravnog odbora Međunarodne udruge školskih knjižničara, kao i ostalim članovima međunarodne zajednice školskih knjižnica koji su podijelili svoju stručnost i strast prema ovom projektu.

Barbara Schultz-Jones, predsjednica
Dianne Oberg, tajnica
IFLA-ina Sekcija za školske knjižnice

Lipanj 2015.